

ANTI~~Q~~VARISK MEDVERKAN

Britt-Marie Lennartsson

HÄGAREDS GÅRD BYTE AV FÖNSTER

Tvååkers socken, Varbergs kommun.

RAPPORT KULTURMILJÖ HALLAND 2021:37

STIFTELSEN HALLANDS LÄNSMUSEER

Stiftelsen Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2021.

Antikvarisk medverkan.

Bild framsida: Nytt fönster på den västra lutan, södra fasaden. Foto: Britt-Marie Lennartsson.

Grafisk form: Anders Andersson.

Layout: Britt-Marie Lennartsson

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Diarienummer 2020/44.

INNEHÅLL

Inledning	5
Historik och beskrivning	6
Fönstren	7
Utförda åtgärder	8
Antikvarisk kommentar	14
Rapporter från Kulturmiljö Halland 2021	15

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

- **Objekt:**
Hägareds gård, mangårdsbyggnaden, Hägared 1, Tvååkers socken, Varbergs kommun
- **Länsstyrelsens dnr:**
434-2214-2020, datum 2020-03-23, beslut om ändring av byggnadsminnet Hägared. 434-1169-2020, datum 2020-03-24, beslut om bidrag.
- **Kulturmiljö Hallands dnr:**
2020-44
- **Beställare:**
Sven och Christine Elisson
- **Fotografering:**
Digitalt, arkivbeständigt format sparad under film nr 2021-24
- **Entreprenörer:**
Perssons Bygg, Tvååker AB
- **Antikvarisk medverkan:**
Britt-Marie Lennartsson, Kulturmiljö Halland
- **Renoveringsperiod:**
Våren-försommaren 2021
- **Fältbesök:**
Besök inför arbetena 1/7 2020, slutbesiktning 22/7 2021.
- **Antikvariskt utlåtande:**
Arbetena har utförts på ett kulturhistoriskt riktigt vis i enlighet med länsstyrelsens beslut och enligt de anvisningar som Kulturmiljö Halland lämnat såsom antikvarisk kontrollant.

INLEDNING

Hägareds gård är ett av Hallands byggnadsminnen som skyddas genom Kulturmiljölagen. Ägarna har därför sökt tillstånd om ändring av byggnadssinnet genom att byta fönster i mangårdsbyggnaden samt ansökt om bidrag för åtgärden.

Ändringen innebär att sammanlagt sexton fönster har bytts på mangårdsbyggnaden.

Enligt länsstyrelsens beslut krävs antikvarisk medverkande. Till antikvarisk medverkande har fastighetens ägare valt Britt-Marie Lennartsson, Kulturmiljö Halland. Enligt länsstyrelsens beslut ska den antikvariske experten följa och dokumentera arbetena i en slutrapport. Denna rapport sammanfattar utförda åtgärder angående fönsterbytet på Hägareds gård.

Arbetena har utgått från diskussioner mellan under-tecknad, husägarna och Torbjörn Persson, Persson Bygg Tvååker AB och som stämts av med länsstyrelsen inför ansökan om ändring och bidrag.

Restaureringen har utförts av Perssons Bygg Tvååker AB under senhösten 2020. Då leveransen av fönstren var sen gjordes ett uppehåll under vintern innan fönstren kunde målas och färdigställas under försommaren 2021.

Några av gårdens hus efter en renovering 2017.

Blindfönstren på norra sidan är ett av de äldre. Här finns släta fogar och droppbleck i plåt.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Hägareds gård är en stor gårdsanläggning söder om Tvååker i Varbergs kommun. Gårdsnamnet är känt sedan 1200-talet som ”*Gamble haegt*” i samband med gränsdragning av Sorö klostrets jordagods. Gården nämns även i jordeböcker från 1500-talet. Den nuvarande ägarens farfar köpte gården 1903. Gården är än idag en fungerande jordbruksenhet med grisuppfödning och spannmålsodling. Bebyggelsen har en herrgårdslignande karaktär med mangårdsbyggnad, flygelbyggnader, ekonomibygnader och en stor parkliknande trädgård med fruktträd mm.

Den nuvarande mangårdsbyggnaden är uppförd 1816, påbyggd med en våning och två envåninga lutor på gavlarna i mitten av 1800-talet. Det är en timrad stor byggnad, symmetriskt uppförd, där vissa fönster är blinderade för att inte störa symmetrin. Huset är klätt med profilerad stående vitmålad locklistpanel. Fönsterbågar är rödmålade med gröna foder. Huvudentrén mot gårdsplanen i norr är en pardörr med vackert utskuren dekor, målade i grönt och rött. Sadeltaget liksom lutornas pulpettak är täckt med rött lertegel.

Manhusets interiörer är delvis musealt bevarade med originalsnickrier, detaljer, tapeter och kakelug-

nar. Flera rum har unika stänkglaserade kakelugnar i empirstil, sannolikt tillverkade i Falkenberg eller Varberg. Delar av interiören moderniserades dock vid renoveringen på 2000-talet. Till den mycket välbevarade gårdsanläggningen hör även två äldre stenmurade flyglar från 1816, en spannmålsbod från 1817, avträde från före 1832 samt andra äldre uthusbyggnader av trä.

Hägareds gård förklarades som byggnadsminne enligt Kulturmiljölagen 2009 och har höga kulturhistoriska värden.

Fönstren

Innan den omfattande renoveringen av manhusbyggnaden 2005 var de befintliga fönstren från 1970-talet. De stämde inte överens med husets ålderdomliga karaktär. De äldre fönstren, vilka togs ned på 1970-talet, hade dock sparats i en ekonomibygnad och nya fönster tillverkades enligt denna mer ursprungliga modell. Undantaget var dock att de utfördes med kopplade bågar. Alla fönster har byttes på den södra fasaden och på gavlarna. Några 1970-talsfönster mot norr var dock i så gott skick att de fick sitta kvar. Det finns även några äldre bevarade fönstren mot norr. De nytillverkade fönstren som sattes upp 2005 utfördes med profilering vilket inte överensstämmer med de äldre bevarade fönstren mot norr.

Fönstren från 2005 visade sig dock vara otäta. Försök har gjorts för att åtgärda läckage men har inte fungerat. Rötskador har uppstått både på fönster och på väggar som följd. Otätheten ledde även till påtagligt drag inomhus och hög ljudvolym från den förbipasserande motorvägen. Kostnaden för att renovera fönstren uppges vara högre än att byta dem.

Foton från när de befintliga fönstren togs bort, Rötskador hade uppstått runt fönstren. Foto: Christine Elisson.

Fönster i salen på andra våningen innan fönsterbytet. Nedan samma fönster efter bytet.

UTFÖRDA ÅTGÄRDER

De föreslagna åtgärderna innefattar byte av sammanlagt sexton fönster på mangårdsbyggnaden. Alla fönster på den södra långsidan samt de två på den östra lutan har bytts.

De nya fönstren är tillverkade av Allmogesnickierier i Leksand AB. De har de tidigare fönstren som förebild med fast mittpost med två öppningsbara lufter, men med kopplade bågar. Bågarna är tillverkade med allmogeprofil. I den yttre bågen är varje luft är indelade i tre lika stora rutor av genomgående spröjs. I varje ruta sitter kittade kulturglas. Den inre bågen är utformad som en hel ruta och har försetts med energiglas.

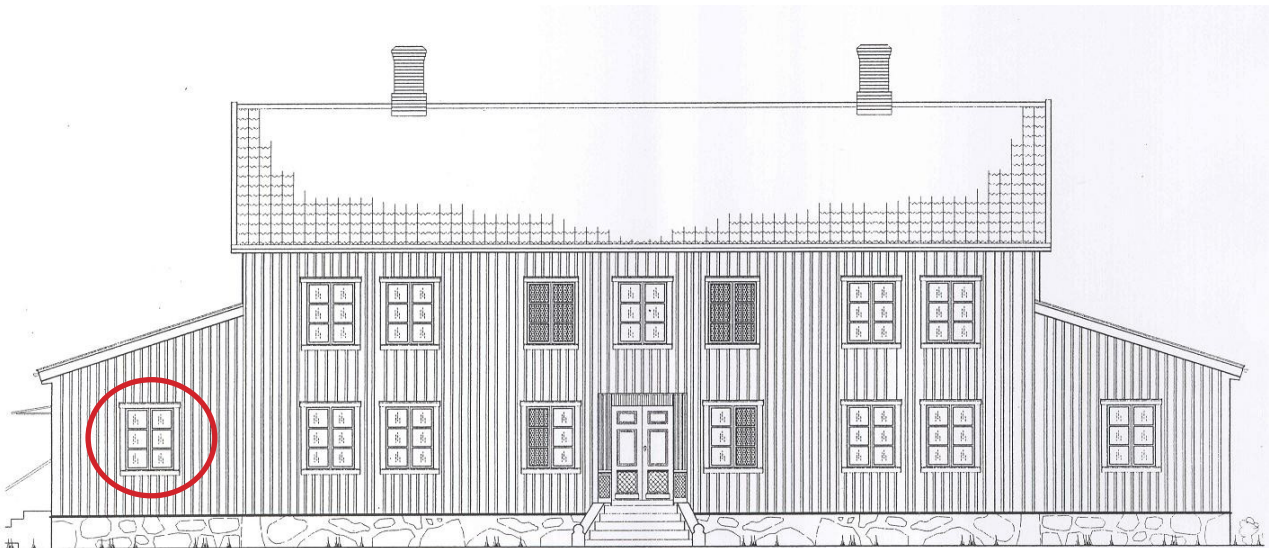
Fönstren har försetts med nya foder. De har fått en utformning som hämtats från äldre bevarade fönster på husets framsida, mot norr. De är breda och släta. På husets framsida finns äldre fönster med äldre fönsterfoder. Den nedre droppbrädan har bytts mot en plåt, för att efterlikna de äldre fönstren på norra sidan.

Bågarna är monterade med förzinkade gångjärn; kultur nr 1 med konisk knopp, vilket var vanligt på fönster från perioden 1870-1935.

Fönsterlåsen är förnicklade; modell 380, med en droppform.

Fönstren har målats med Ottossons linoljefärg i samma kulörer som tidigare; grön S 6020-G30Y och röd S 3560-Y80R.

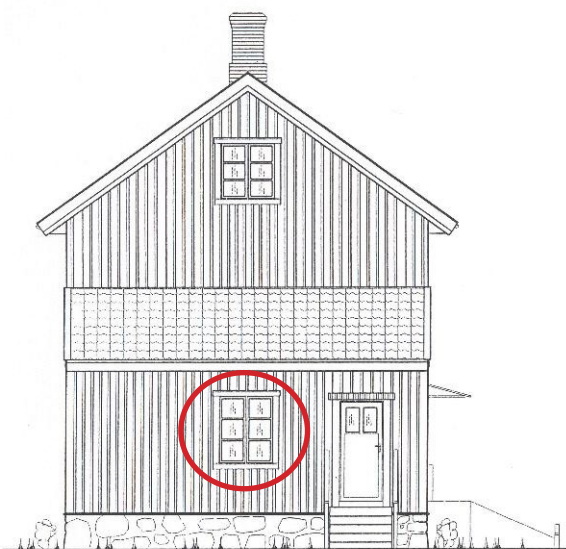
Insidan målades på verkstad medan utsidan färdigströks på plats efter montering.

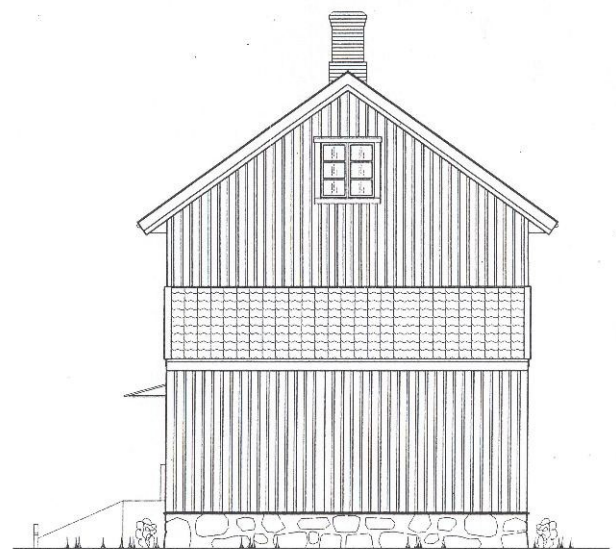
FASAD MOT NORR

FASAD MOT SÖDER

FASAD MOT ÖSTER

FASAD MOT VÄSTER

De fönster som bytts är märkeade med röda ringar. Ritning: Arkitekt Håkan Larne, 2002-08-08.

Till vänster syns ett fönster innan bytet. Födren var då profilerade och i nedkanten satt en droppbräda i trä. Till höger syns ett fönster efter bytet. Nu har alla fönster släta foder och droppbleck i plåt, målat i fodrens gröna kulör.

Närbild av fönster innan bytet till vänster, och efter bytet till höger.

Till vänster syns ett fönsterparti på husets baksida innan bytet, och till höger efter bytet.

Till vänster syns husets baksida, mot söder, innan bytet., och till höger efter bytet.

Till vänster syns ett fönster innan bytet. Färgen flagnar och det har uppstått rötskador mellan glasen i de kopplade bågarna. De nya fönstren, bilden till höger, har en annan typ av fönsterlås med en droppform. De tidigare hade den mer traditionella öglan.

Till vänster syns ett fönster innan bytet. De nya fönstren, se bilden till höger har en något annan tjocklek och en mer profilerad båge. fönsterbrädan har därför fått kortas av något.

Till vänster syns ett fönster innan bytet, med flagnande färg mellan glasen och med en slät, bred fönsterbräda. den dekorativa brädan under fönstren finns dock kvar även efter bytet.

ANTIKVARISK KOMMENTAR

Hägared är ett byggnadsminne med karaktär från första delen av 1800-talet. Här ställs höga krav på att ändringar ska vara anpassade till detta. Traditionella metoder, material och utformning bör alltid användas och vara vägledande.

Ett byte av fönstren kunde i detta fall motiveras ur antikvarisk synpunkt då de befintliga inte vara original utan sentida.

Med tanke på att husets södra fasad är hårt utsatt för väder och vind och dessutom ligger nära motorvägen E6, ansågs det motiverat att tillåta en modernare konstruktion av fönstren, med kopplade med isolerglas.

Till höger: fönstret i "genomskärning" i öppet läge.
Nedan: Även de båda fönstren iden östra lutan har bytts ut.

RAPPORTER FRÅN KULTURMILJÖ HALLAND 2021

2021:1	Tjärby grustäkt, Arkeologisk utredning
2021:2	Båtsmans, del av Lahall 2:13, flytt av byggnad
2021:3	Skummeslövs kyrka, utvändig renovering
2021:4	Sankta Gertruds kapell, utvändig renovering
2021:5	Brokatorp 4, Antikvarisk förundersökning
2021:6	Brovaktens 4, Antikvarisk förundersökning
2021:7	Landeryds godsmagasin -renovering av tak och syll
2021:8	Brons- och järnålder vid Holms kyrka, Holm 2:3, Arkeologisk undersökning
2021:9	Hotell Mårtensson, Gillestugan 1, Skyltning mm. Antikvarisk förundersökning
2021:10	Bocken 18 och Bocken 20. Förslag till planbestämmelser för kulturvärden.
2021:11	Kemisten 5, Antikvariskt utlåtande.
2021:12	Råmebo hembygdsgränd. Vård- och underhållsplan
2021:13	Befästningsrester i Norre Katts park. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:14	Öringe fiber, Getinge sn, fast. Öringe 1:5, Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:15	Hotell Mårtensson, Takkupor, rev förslag. Konsekvensbeskrivning
2021:16	Busstur Stora Torg, Arkeologisk undersökning (schaktningsövervakning)
2021:17	Inför ny vatten- och elledning. Falkenberg. Arkeologisk schaktningsövervakning.
2021:18	Frillesås-Rya 3:77. Kungsbacka kn. Arkeologisk förundersökning
2021:19	Valhalla 5, antikvariskt utlåtande
2021:20	Försörjningshemmet 18, antikvariskt utlåtande
2021:21	Påarps gravfält, Trönninge sn, Halmstads kn, Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:22	Marbäck, Halmstad, Snöstorpssn. Arkeologisk utredning
2021:23	Fibernedläggning vid treuddar, en stensättning och en boplats i Bexets stugby, Trönninge sn, Halmstad. Arkeologisk schaktningsövervakning
2021:24	Kv. Postmästaren, Esplanadparken och Norra Vallgatan - kulturmiljöutredning
2021:25	Spannarps kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:26	Sibbarps kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:27	Tvååkers kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:28	Dagsås kyrka, Styrssystem - antikvarisk medverkan
2021:29	Flickskolan 6, Varberg, antikvarisk förundersökning
2021:30	Gästgivaren 10, Varberg, antikvarisk förundersökning
2021:31	Societetshuset i Varberg, antikvarisk medverkan
2021:32	Alfshögs kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:33	Askome kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:34	Vessige kyrkogård, kulturhistorisk inventering och bevarandeplan
2021:35	Lyngåkra 6:8, Rivningsdokumentation
2021:36	Gamlestugan i Morup, Morup 27:1, antikvarisk medverkan
2021:37	Hägareds gård, fönsterbyte, antikvarisk medverkan

KULTURMILJÖ
HALLAND

POSTADRESS: TOLLSGATAN 7 | 302 32 HALMSTAD | TEL: 035-19 26 00

E-POST: [KANSLI@KULTURMILJOHALLAND.SE](mailto:kansli@kulturmiljohalland.se) | HEMSIDA: [WWW.KULTURMILJOHALLAND.SE](http://www.kulturmiljohalland.se)